

Prof. dr. sc. Zoran Grgić,

predstojnik Zavoda
Agronomski fakultet, Zavod za upravu poljoprivrednog gospodarstva,
Sveučilište u Zagrebu

Lari Hadelan, dipl. ing.,

znanstveni novak
Agronomski fakultet, Zavod za upravu poljoprivrednog gospodarstva,
Sveučilište u Zagrebu

Vesna Očić, dipl. ing.,

znanstveni novak
Agronomski fakultet, Zavod za upravu poljoprivrednog gospodarstva,
Sveučilište u Zagrebu

Branka Šakić, dipl. ing.,

asistent
Agronomski fakultet, Zavod za upravu poljoprivrednog gospodarstva,
Sveučilište u Zagrebu

**PERSPEKTIVE HRVATSKE PERADARSKE
INDUSTRIJE**

UDK / UDC: 637.54

JEL klasifikacija / JEL classification: L69

Pregledni rad / Review

Primljeno / Received: 6. studenog 2007. / November 6, 2007

Prihvaćeno za tisak / Accepted for publishing: 18. lipnja 2008. / June 18, 2008

Sažetak

Peradarska industrija jedan je od rijetkih segmenata prehrambenog sektora u kojemu je Hrvatska ostvarila samodostatnost. S godišnjom proizvodnjom od oko 100.000 tona mesa peradi, hrvatska peradarska industrija zadovoljava domaće potrebe, ali i u izvozu pronalazi važan oslonac poslovanja. Bijelo meso s koeficijentom dohodovne elastičnosti većim od 1, pripada skupini proizvoda kojih potrošnja raste s porastom dohotka, zbog čega se može pretpostaviti da će potrošnja mesa u Hrvatskoj i svijetu nadalje rasti. Najveći hrvatski proizvođači KOKA d.d. i PIPO Čakovec d.o.o. ostvaruju uspješne poslovne rezultate čak i u kriznim uvjetima kakvi su, zbog pojave ptičje gripe bili krajem 2005. godine. Puris Pazin u isto vrijeme i na istom tržištu ostvaruje gubitke, što upućuje na nesposobnost menadžmenta u zauzimanju važnijih tržišnih pozicija. Analiza poslovanja KOKE d.d. pokazuje da je ta tvrtka u 2006. godini ostvarila bolje rezultate od slovenske Perutnine Ptuj, a u relativnim pokazateljima i od

najvećega europskog proizvođača mesa peradi DOUX-a. Unatoč nešto nižoj profitabilnosti kapitala, koja je i inače svojstvena industriji bijelog mesa, financijski pokazatelji KOKE d.d. upućuju na dobru perspektivu ove tvrtke u utakmici s najvećim europskim konkurentima.

Ključne riječi: peradarska industrija, izvoz, perspektiva

CILJEVI ISTRAŽIVANJA

Cilj je ovom radu utvrditi stanje, značaj i perspektive hrvatske peradarske industrije u odnosu prema ukupnoj europskoj i svjetskoj proizvodnji. Na temelju prethodnih istraživanja ove tematike i statističkih podataka o osobnoj potrošnji građana, naglasit će se uloga bijelog mesa u prehrani stanovništva i sklonost potrošača mesu peradi u usporedbi s ostalim vrstama mesa. Na temelju financijskih izvješća tvrtki analizirat će se i usporediti pojedini pokazatelji poslovne uspješnosti kao što su profitabilnost, likvidnost i poslovna aktivnost. Na temelju toga utvrditi će se konkurentnost hrvatskih tvrtka, usporediti rezultati s proizvođačima u starim i novim članicama Europske unije i determinirati potencijali hrvatskih tvrtki za poslovanje izvan granica Hrvatske. Uz uporebu podataka o fluktuaciji cijena dionica peradarske industrije, istražiti će se i povjerenje ulagača prema ovog segmentu hrvatskog agrobiznisa.

Rezultati istraživanja omogućit će determiniranje jakih i slabih točaka hrvatskih proizvođača mesa peradi i pružiti osnovu za uviđanje perspektiva hrvatske peradarske industrije u europskim i svjetskim okvirima.

MATERIJAL I METODE

U istraživanju će se koristiti statističkim podacima o europskoj proizvodnji i potrošnji mesa peradi preuzeti sa specijaliziranih web-stranica *Poultry World*. Korištenjem podacima iz statističkih ljetopisa utvrdit će se relevantni podatci za hrvatsko tržište. U financijskoj će se analizi koristiti financijskim izvješćima tvrtki KOKA d.d., Perutnina Ptuj d.d. i francuskog proizvođača DOUX-a. Na temelju toga obaviti će se vertikalna financijska analiza uz određivanje osnovnih financijskih pokazatelja:

- koeficijent ekonomičnosti poslovanja, to jest odnos između prihoda i troškova osnovne djelatnosti poslovanja, čime će se utvrditi racionalnost u ostvarivanju učinaka poslovnog procesa,
- profitna marža – postotak ostvarene neto-dobiti od ukupnih prihoda osnovne djelatnosti,
- bruto dobit po zaposlenomu, čime će se utvrditi produktivnost poslovnog procesa,

- likvidnost i zaduženost tvrtki koja pokazuje način financiranja poslovanja poduzeća i mogućnost servisiranja kratkoročnih i dugoročnih obveza,
- profitabilnost kapitala i imovine, kao odnos ostvarene neto-dobiti i angažiranog kapitala i imovine, jedan od najvažniji pokazatelja poslovnog uspjeha.

Ovi pokazatelji govore o tome kolik je povrat u odnosu prema ulogu, tj. u kojoj se visini ukamatio uloženi kapital (imovina) u nekom razdoblju.

PROIZVODNJA I POTROŠNJA MESA PERADI U SVIJETU

Perad se u svijetu i u nas uzgaja radi mesa koje je lako probavljivo. Zbog visoke nutritivne vrijednosti, prije svega visokog sadržaja bjelančevina, a niskog sadržaja masti, meso peradi (osobito prsni mišići pura i brojlera) ubraja se u dijetetske proizvode (Kralik i sur., 2001.).

Hudson i Vertin (1985.) su u svojem istraživanju dohodovne elastičnosti pojedinih vrsta mesa dokazali da je meso peradi superiorno dobro, to jest da se njegova konzumacija povećava s rastom životnog standarda stanovništva. Za razdoblje od 1960. do 1983. izračunali su koeficijent dohodovne elastičnosti mesa peradi od 1,422. Istovremeno, govedina, a osobito svinjetina, ostvarile su znatno niže vrijednosti.

Tablica 1.

Koeficijenti dohodovne elastičnosti (1960.-1983.)

Govedina	Svinjetina	Meso peradi
0,447	-0,244	1,422

Izvor: Hudson, Vertin (1985)

U razdoblju od 1970. do 2002. proizvodnja mesa peradi u Europi je povećana s 3,4 na 9,0 milijuna tona, ili 156%. U istom razdoblju proizvodnja u svijetu porasla je s 15,1 na 73,9 milijuna tona, ili 385%. Najvažniji razlog sporijem rastu je što je Europa već 70- tih godina imala velike proizvođače i jako tržište, dok su u manje razvijenim dijelovima svijeta proizvodnja i potrošnja piletine otpočela kasnije (Windhorst, 2005.).

Tablica 2.

Struktura proizvodnje mesa peradi u EU i svijetu (2002.)

<i>Vrsta mesa</i>	<i>svjetska proizvodnja (000 T)</i>	<i>udio</i>	<i>EU proizvodnja (000 T)</i>	<i>udio</i>
Pileće	61.892	85,7%	6715	75,0%
Pačje	3050	4,2%	343	3,8%
Gušćje	2086	2,9%	14	0,2%
Pureće	5192	7,2%	1882	21,0%
Ostalo	18	0,0%	1	0,0%
Ukupno	72.238	100,0%	8955	100,0%

Izvor: Hans Wilhelm Windhorst (2005.)

Iz tablice je razvidno da je u EU znatno veće značenje proizvodnje purećeg mesa u usporedbi s ostalim zemljama svijeta, što je povezano s većom konzumacijom puretine u zemalja s višim životnim standardom stanovništva.

Krajem 2005. godine ptičja gripa ozbiljno je ugrozila peradarsku industriju širom svijeta, pa tako i u Europi. Ono što je bila prednost hrvatskih proizvođača je uzgoj uglavnom u zatvorenim prostorima, čime je spriječena mogućnost inficiranja peradi. Zbog ptičje gripe potrošnja se mesa peradi smanjuje u 2005., ali već sljedeće godine raste na vrijednosti prije ptičje gripe (Evans, 2007.).

Najveći svjetski proizvođač mesa peradi su SAD, gdje se 2005. godine proizvelo više od 16 milijuna tona samo pilećeg mesa. Najveći proizvođač mesa peradi u Europi je Francuska s proizvodnjom u 2005. od 1,92 milijuna tona. Slijede Velika Britanija, Italija, Španjolska i Njemačka. Njihova proizvodnja čini gotovo tri četvrtine ukupne europske proizvodnje (Poultry World, 2006.).

Najveći proizvođač mesa peradi od tranzicijskih zemalja je Poljska s godišnjom proizvodnjom od 980 tisuća tona u 2005. godini; proizvodnja se odvija uglavnom u sklopu velikih vertikalno integriranih tvrtki. Takvih je tvrtki u Poljskoj oko 450 i one čine 90% ukupne proizvodnje mesa peradi (Sluis, 2005.). Tablica 3. prikazuje poljsku proizvodnju mesa peradi prema vrstama i proizvođačima.

Tablica 3.

Godišnja proizvodnja mesa peradi u Poljskoj (000 tona)

	2001.	2002.	2003.
Proizvodnja velikih tvrtki	930	1080	1155
Pileće meso	680	785	845
Pureće meso	217	250	260
Pačje meso	5	8	10
Gušće meso	22	25	25
Male obiteljske farme	63	54	55
Ukupno	993	1134	1210

Izvor: Weibe Van der Shuis (2005.)

Proizvodnja mesa peradi u Mađarskoj čini 43% ukupne proizvodnje mesa. Odvija se u sklopu 4 velike vertikalno integrirane kompanije i 100 manjih proizvođačko-preradbenih tvrtki koje su zbog nezadovoljavanja europskih standarda uglavnom orijentirane na domaće tržište. Zainteresiranost stranih ulagača za peradarsku industriju manje je u odnosu prema ostalim segmentima prehrambene industrije. Strani kapital u mađarskoj prehrambenoj industriji zastupljen je oko 60% dok je u segmentu mesa peradi tek oko 36% (Caldier, 2004.).

U skladu s prognozama koje iznosi FAO, proizvodnja mesa peradi će i dalje rasti pa će tako u 2015. godini ona iznositi 100 milijuna tona, a u 2030. godini 143 milijuna tona (Janječić, 2003.).

Tablica 4.

Očekivana proizvodnja mesa peradi u 2015. i 2030. godini (mt)

Godina	1999.	2015.	2030.
Ukupno u svijetu	61.9	100.6	143.3
Zemlje u razvoju	31.3	59.1	93.5
Razvijene zemlje	30.6	41.5	49.8

Izvor: Janječić, Z. (2003.)

Trgovinska razmjena mesa peradi ima dosta važnu ulogu. Najveći europski izvoznici su Nizozemska, Francuska, Belgija, Danska i Njemačka, koje čine 82,2 % ukupnog izvoza EU zemalja.

Tablica 5.

Najveći europski izvoznici mesa peradi – udio u ukupnom europskom izvozu

Meso peradi		Pileće meso		Pureće meso	
Nizozemska	28,8	Nizozemska	34,1	Francuska	48,9
Francuska	27,5	Francuska	21,5	Nizozemska	16,5
Belgija	12,3	Belgija	16,6	Italija	12,1
Danska	7,3	Velika Britanija	7,5	Njemačka	7,6
Njemačka	6,9	Njemačka	6,3	Španjolska	2,5
	82,8		86,0		87,6

Izvor: Hans Wilhelm Windhorst (2005.)

NAJVEĆE EUROPSKE TVRTKE U PROIZVODNJI MESA PERADI

Najveća europska tvrtka u segmentu mesa peradi je francuska tvrtka Doux s godišnjom proizvodnjom od 1,1 milijuna tona mesa. Svakodnevna prerada iznosi oko 2 milijuna kljunova a godišnji je prihod veći od 1,3 milijarde eura. Doux ima zastupljen cijeli segment mesa peradi od pilećeg, purećeg i pačjeg mesa te proizvodnju kozjeg i zečjeg mesa. Proizvodni kapaciteti sastoje se od 12 tvornica u pet zemalja i 22 klaonica.

U skupinu najvećih europski proizvođača pripadaju još i francuske tvrtke LDC i Glon, talijanske AIA i Amadori, britanski Chicken Unit i Moy Park, nizozemski Cebeco i njemački Wesjohann group (Harris, 2007).

Najveća poljska tvrtka u segmentu proizvodnje pilećeg mesa je Indykpol koji drži 25% tržišnog udjela. Osim proizvodnje pilećeg i purećeg mesa na vlastitim farmama, tvrtka sklapa i ugovore o suradnji s obiteljskih poljoprivrednim gospodarstvima.

PROIZVODNJA I POTROŠNJA MESA PERADI U HRVATSKOJ

Peradarska proizvodnja važna je grana stočne industrije koja proizvodi visokokvalitetnu i jeftinu hranu (piletinu i jaja), pa je zato od posebnog interesa za Hrvatsku. Peradarstvo je grana stočarske proizvodnje u kojoj je najvećim dijelom uvedena visoka tehnologija proizvodnje; obuhvaća oko 7% ukupne poljoprivredne proizvodnje, ili 18% stočne proizvodnje, te je u ovom segmentu dostignuta samodostatnost (HZZPSS).

Prema neslužbenim podacima godišnja proizvodnja mesa peradi u Hrvatskoj je oko 100.000 tona, što je 30 do 35 posto ukupne proizvodnje svježeg mesa (Poslovni tjednik, 22. 3. 2007.)

Proizvodnja mesa peradi je u službenoj hrvatskoj poljoprivrednoj statistici (DZS) prikazana neto-težinom zaklane peradi u klaonicama, u vremenu 1996. – 2005. povećana je za čak 79,7%.

Tablica 6.

Klanje peradi u klaonicama

Godina	Neto-težina (tona)
1996	35.127
1997	3.2085
1998	36.183
1999	35.913
2000	34.398
2001	38.432
2002	37.751
2003	38.944
2004	42.575
2005	63.131

Izvor: Statistički ljetopis 2006.

Potrošnja i proizvodnju mesa peradi u Hrvatskoj u proteklih desetak godina slijedila je svjetski rastući trend. Povećanja proizvodnje peradarskih proizvoda nakratko je prekinuto krajem 2005 godine zbog pojave virusa influence ptica, koja je popraćena eutanazijom značajnog broja peradi (Zlata Gajčević, 2006.). Međutim, dijelom i zbog tehnologije uzgoja peradi, koji se kod najvećih hrvatskih proizvođača odvija u zatvorenim prostorima, izvoz nije trajnije obustavljen. Vindija je, primjerice, čak i povećala izvoz pilećeg mesa zbog problema s ptičjom gripom koje su imali proizvođači zapadnoeuropskih zemalja a čija se proizvodnja odvijala u otvorenim prostorima s većom mogućnošću infekcije.

Ptičja gripa nije ozbiljnije smanjila konzumaciju mesa peradi u Hrvatskoj. U istraživanju koje su proveli Gajčević et al, tek 10,5% ispitanika je odgovorilo da je smanjilo konzumaciju mesa peradi nakon pojave ptičje gripe, što odražava sklonost mesu peradi i u kritičnim situacijama.

Prema podacima Statističkog ljetopisa koji se odnose na osobnu potrošnju, meso peradi je najzastupljenije od svih vrsta mesa u Hrvatskoj.

Tablica 7.

Podaci o potrošnji mesa u Hrvatskoj

Vrsta mesa	Mjerna jedinica	Godina				
		2001.	2002.	2003.	2004.	2005.
Ovčetina, janjetina, jaretina	kg/ stanovniku	0,96	0,70	1,27	1,03	1,12
Govedina		9,00	8,86	8,85	9,34	9,41
Teletina		2,6	2,03	2,08	2,06	2,22
Svinjetina		17,61	14,66	18,14	16,44	18,09
Meso peradi		19,31	19,26	19,30	19,03	19,61

Izvor: Statistički ljetopisi (2006, 2005, 2004, 2003, 2002)

HRVATSKE TVRTKE ZA PROIZVODNJU I PRERADU MESA PERADI

Najveći hrvatski proizvođači mesa peradi i prerađevina na bazi mesa peradi su varaždinska Vindija, u sklopu koje posluje specijalizirana jedinica za proizvodnju mesa peradi KOKA i Vindon, pa Perutnina Ptuj - Pipo iz Čakovca i pazinski Puris, kojemu se proizvodnja temelji uglavnom na purećem mesu.

Vindija

U sastavu Vindije posluju dvije tvrtke specijalizirane za proizvodnju mesa peradi – KOKA i Vindon.

KOKA, mesna industrija iz Varaždina osnovana je 1961. godine. U bivšoj državi bila je najveći proizvođač pilećeg mesa. Do kraja 1991. Ostvarivala je uspješne poslovne rezultate uz 2300 zaposlenih i godišnju proizvodnju od oko 26 tisuća tona pilećeg mesa. Od 1991. do 1995. godine potresaju je teškoće nakon čega ulazi u poslovni sastav Vindije. Nastavlja s uspješnim poslovanjem, prijeratna proizvodnja se premašuje, širi se proizvodni asortiman na panirane i marinirane proizvode, konzerve i ostale vrste prerađevina. Cjelokupna proizvodnja vertikalno je integrirana od vlastite proizvodnje sirovina, kukuruza, ječma i zobi, roditeljskih jata peradi preko brojlera do gotovih proizvoda.

Danas KOKA zapošljava oko 1700 djelatnika. Uz prodaju na domaćem tržištu važan čimbenik ukupnog poslovanja je i izvozno tržište na kojemu KOKA ostvaruje 10 posto svojih prihoda. Dobrim rezultatima Koke pogodovalo je i kravlje ludilo, koje je povećalo izvoz mesa na europska tržišta.

Vindon je slavonskobrodska tvornica za proizvodnju svježeg purećeg mesa i prerađevina od svježeg purećeg mesa, koju je Vindija osnovala 2004. godine s ulaganjem oko 180 milijuna kuna na temeljima bivše klaonice peradi. Godišnja prerada mesa iznosi oko 10 tisuća tona.

Prema podacima Poslovnog tjednika od 22. 3. 2007., Vindija u Koki i Vindonu proizvede oko 45.000 tona prerađevina od pileline i poretine.

Puris

Puris, koji zapošljava oko 500 radnika, najveći je proizvođač poretine u Hrvatskoj, s 40--godišnjom tradicijom. Kao i u slučaju Koke tvrtka je snažno vertikalno integrirana počevši od matičnog jata, inkubatorske stanice, tvornice stočne hrane, tovnih farma, pa do klaonice peradi i prerađivačkog pogona, dakle od jata do finalnog proizvoda. Poslovni rezultati Purisa, međutim, bitno su slabiji od onih Kokinih i Vindonovih. Poslovnu godinu 2004. Puris je završio s 60 milijuna kuna gubitka, nakon čega na čelo tvrtke dolazi novi menadžment. Poslovni gubici u sljedećim godinama tek su ublaženi pa je tako 2006. godine ostvaren gubitak od 11 milijuna kuna. Godišnja proizvodnja u Purisu iznosi oko 8 tisuća tona mesa. Cilj je menadžmentu okrupniti proizvodnju na 12 tisuća tona što bi omogućilo pozitivne poslovne rezultate. Glavni problemi Purisa su ograničen plasman i ovisnost o domaćem tržištu, koje je zatvoreno jakom konkurencijom i na kojemu Puris ima slabu distribucijsku i prodajnu mrežu.

Većinski vlasnik Purisa je Hypo banka, koja ga je početkom 2007. godina odlučila prodati. Kao potencijalni kupci navode se Vindija i Perutnina Ptuj, ali i Podravka, koja bi na taj način ušla na segment bijelog mesa.

Perutnina Ptuj – PIPO Čakovec

PIPO Čakovec osnovala je Veterinarska stanica Čakovec 1997. godine. U vlasničku strukturu tvrtke ulazi već sljedeće godine Perutnina Ptuj, čime postaje njezin strateški partner. Slijedi spajanje tvrtki Perutnina Ptuj - Pipo Čakovec i društva Perutnina Zagreb d.d. 2001. godine pa temeljni kapital novog društva raste na 73,7 milijuna kuna.

Tvrtka Perutnina Ptuj-Pipo Čakovec ima ukupno 570 zaposlenih. Na hrvatskom tržištu pileline i mesnih prerađevina sudjeluje s 20 posto, uz godišnji prihod u 2006. godini od 231.432.530 kuna.

ANALIZA POSLOVNIH REZULTATA HRVATSKE I EUROPSKE INDUSTRIJE MESA PERADI

U sljedećem tekstu usporedit će se poslovni rezultati Koke, kao vodeće hrvatske mesne industrije u segmentu mesa peradi s pripadajućim rezultatima slovenske Perutnine Ptuj d.d. i najvećega europskog proizvođača francuskog DOUX-a. Rezultati za Perutninu Ptuj ne odnose se na cijelu Grupu Perutnina Ptuj, koja obuhvaća i poslovnu jedinicu PIPO Čakovec, već samo na poslovnu jedinicu u Sloveniji. Temeljem financijskih izvješća tvrtki usporedit će se: poslovni prihodi, bruto i neto-dobit, povrat po kapitalu i imovini, neto-marža

profita, produktivnost temeljem prihoda po zaposlenom, rashoda po zaposlenom, ekonomičnost i drugi parametri. Analizirani su rezultati iz poslovne godine 2006. To je prva nakon problema u 2005. izazvanih pojavom ptičje gripe. Potrošnja mesa peradi je stabilizirana i rezultati su svih tvrtki bolji od onih u prethodnim godinama.

Sve analizirane tvrtke u 2006. godini ostvarile su pozitivne rezultate. Poslovni prihodi Koke u 2006. godini za 19% su veći od onih Perutnine Ptuj, dok su poslovni troškovi veći za 15%. Posljedica toga je i bruto-dobit, koja je za Koku 32% veća od Perutninine. U istom razdoblju francuski proizvođač DOUX ostvario je 9,6 puta veće prihode od Koke ali je bruto-dobit veća samo 5 puta. Iz navedenoga se može pretpostaviti značajno kvalitetnije poslovanje Koke od ostalih analiziranih tvrtka.

Tablica 8.

Osnovni financijski podatci

2006. g.

	KOKA	PERUTNINA PTUJ	DOUX
Poslovni prihodi (EUR)	140.779.589	118.035.000	1.345.615.000
Poslovni troškovi (EUR)	130.782.877	113.754.000	1.310.040.000
Broj zaposlenih	1.655	1.264	14.500
Ukupna imovina (EUR)	124.637.260	170.771.000	746.988.000
Ukupna glavica (kapital) (EUR)	61.058.767	104.270.000	126.781.000
Bruto-dobit (EUR)	5.513.151	4.168.000	27.766.000
Neto-dobit (EUR)	4.410.548	3.146.000	7.402.000

Izvor: Izračun autora prema godišnjim izvješćima tvrtki

Ova pretpostavka potvrđuje se u pokazateljima poslovne uspješnosti. Koeficijent ekonomičnosti, koji upućuje na racionalnost u ostvarivanju učinaka, pa ukazuje da i u ovom segmentu KOKA ima prednost u odnosu prema slovenskom i francuskom proizvođaču. Pokazatelj profitne marže pokazuje kolik dio ukupnih prihoda tvrtke zapravo zadržava u obliku dobiti. Vrijednost profitne marže za Koku je 3,13%, što je znatno više od 0,55% francuskog DOUX-a. Tako niska profitna marža može upućivati na visoke izvanredne rashode (npr. visoki financijski troškovi). Ostvarena bruto-dobit po zaposlenomu približno je jednaka za Koku i Perutninu iako je u apsolutnom iznosu bruto-dobit Koke veća čak za 32%. Taj podatak pokazuje nešto bolju relativnu produktivnost rada u Perutnini. Najnižu produktivnost ostvaruje francuski proizvođač.

Tablica 9.

Pokazatelji poslovne uspješnosti

2006. g.

	KOKA	PERUTNINA PTUJ	DOUX
Koeficijent ekonomičnosti poslovanje	1,0764	1,0376	1,0272
Profitna marža	3,13%	2,67%	0,55%
Bruto-dobit po zaposlenom (EUR)	3.331	3.297	1.915

Izvor: Izračun autora prema godišnjim izvješćima tvrtki

Podatci potrebni za izračun likvidnosti i zaduženosti nisu bili dostupni za DOUX pa je analiza napravljena samo za KOKU i Perutninu. KOKA ima zadovoljavajuće vrijednosti tekuće likvidnosti, što pokazuje dobru strukturu obrtnih sredstva, ali i zadovoljavajuću sposobnost podmirenja svojih kratkoročnih obveza. Suprotno tomu, Perutnina ima koeficijent tekuće likvidnosti manji od 1, što je pokazatelj problema s likvidnošću. Zanimljiv je podatak o zaduženosti; ona je u Perutnini dosta niska unatoč problemima s likvidnošću. To je kontradiktorna pojava, koja može inducirati strukturu financiranja poslovanja gdje prevladavaju kratkoročne obveze. Koeficijent financijske stabilnosti koji bi trebao biti manji od jedan, u obje je tvrtke zadovoljavajući.

Tablica 10.

Pokazatelji likvidnosti, zaduženosti

2006. g.

	KOKA	PERUTNINA PTUJ
Koeficijent tekuće likvidnosti	1,89	0,94
Koeficijent zaduženosti	0,51	0,39
Koeficijent financijske stabilnosti	0,63	0,69

Izvor: Izračun autora prema godišnjim izvješćima tvrtki

Pokazatelji profitabilnosti najvažniji su pokazatelji uspješnosti poslovanja. U analizi su rabljeni pokazatelji povrata na kapital (ROE) i povrat na imovinu (ROA).

Djelatnosti proizvodnje i prometa peradarskim mesom uglavnom su niskoprofitabilne. Primjerice, jedan od najvećih mađarskih proizvođača peradarskim mesom Hungerit rt. u 2001. ostvario je povrat na kapital od 6,0 % a u 2002. godini 6,1%. Povrat na imovinu bio je istovremeno 2,5% u 2001. i 3,1% u 2002. Del-Magyarorszagi Husipari Rt je u 2001. imao ROE od 6,5% i ROA 3,0%. Najveća poljska tvrtka s djelatnostima mesa peradi Indykpol završila je

poslovnu godinu 2006. s ostvarenim ROE od 7,34% a ROA 3,40% (www.bankier.pl).

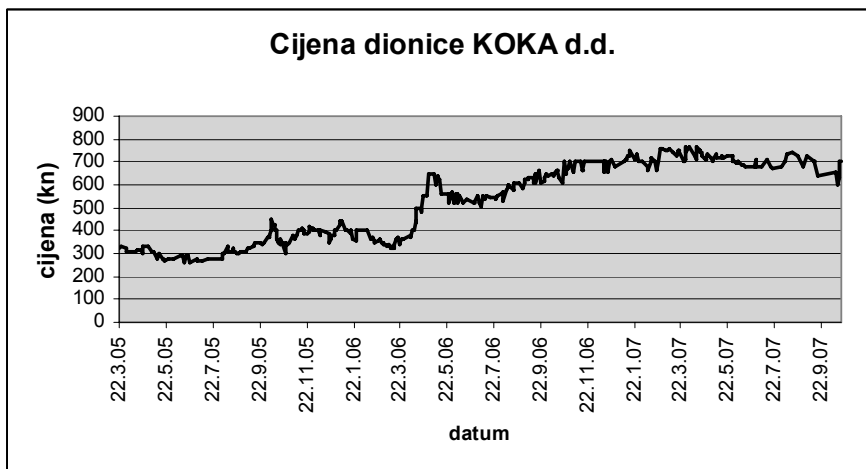
U ovoj analizi najveći europski proizvođač DOUX u 2006. ostvario je ROA od 0,99% a ROE 5,84%. Najviši povrat na uloženi kapital imala je KOKA (7,22%). Iako je po svim svojim pokazateljima to stabilna tvrtka s dobrim financijskim rezultatima, ROE od oko 7% znatno je niži od onoga u drugim uspješnim tvrtkama iz drugih sektora. Primjerice, bankarski sektor u Hrvatskoj ostvario je 2006. godine ROE od 12,6%.

Tablica 11.
Pokazatelji profitabilnosti
2006. g.

	KOKA	PERUTNINA PTUJ	DOUX
ROE	7,22%	3,02%	5,84%
ROA	3,54%	1,84%	0,99%

Izvor: Izračun autora prema godišnjim izvješćima tvrtki

Zadnji od pokazatelja u ovoj analizi odnose se na investiranje. KOKA d.d. je od 2003. godine uvrštena u kotaciju javnih dioničkih društava Varaždinske burze. Na grafu 1. prikazan je rast cijene dionice u razdoblju od ožujka 2005. do listopada 2007. godine. U tom razdoblju cijena dionice porasla je 115%, što je iznad rasta dioničkog indeksa CROBEX, koji je u istom razdoblju porastao 108%.

Graf 1. Cijena dionice KOKA d.d.

Izvor: Autor izradio na temelju podataka Zagrebačke burze.

Pokazatelj odnosa cijene dionice i zarade po dionici (P/E) koji za KOKU d.d. iznosi 19,64 pokazuje veliko povjerenje investitora u buduće poslovne rezultate ove tvrtke.

ZAKLJUČAK

Najveći hrvatski proizvođači ostvarili su u 2006. godini različite poslovne rezultate. Dok su KOKA d.d. i PIPO Čakovec d.o.o. imali poslovnu dobit, Puris iz Pazina je tek ublažio poslovne gubitke iz prethodnih godina. Ipak, smatramo da su razlozi lošim rezultatima interne prirode i kao takvi posljedica su nesposobnosti menadžmenta Purisa u prevladavanju strukturalnih problema i nedostatne tržišne uloge.

Provedena financijska analiza na primjeru KOKE d.d., uz podatke o osobnoj potrošnji mesa peradi, upućuje na dobru perspektivu hrvatske peradarske industrija iz razloga što:

(1) Meso je peradi, obzirom na koeficijent dohodovne elastičnosti, superiorno dobro, to jest njegova konzumacija raste s porastom dohotka. U smislu toga može se očekivati da će potrošnja mesa peradi, koja 2001. – 2005. kreće između 19,03 kg i 19,61 kg po stanovniku, rasti s rastom životnog standarda stanovništva.

(2) Najveći hrvatski proizvođači mesa peradi KOKA i PIPO Čakovec spremni su za tržišno natjecanje s hrvatskom, ali i europskim tržištem. Usporedna analiza poslovnih rezultata KOKE, slovenske Perutnine i najveće europske tvrtke DOUX specijalizirane za proizvodnju mesa peradi pokazala je relativne prednosti KOKE u odnosu prema konkurentima.

U perspektivu KOKE vjeruju i investitori na tržištu kapitala; oni su pridonijeli da cijena dionice KOKE u 18 mjesečnom razdoblju poraste za čak 115%.

Uz zadovoljenje domaćih potreba za mesom peradi i ostvarenom samodostatnošću na hrvatskom tržištu, tvrtke su za uspješno poslovanje prisiljene određeni prihod ostvarivati i na europskom tržištu. Situacija u kojoj oko 10% ukupnih prihoda od prodaje ostvaruju na tržištima zapadnoeuropskih zemalja pokazuje visoku spremnost u kvalitativnom i cjenovnom smislu za utakmicu s najvećim europskim konkurentima.

LITERATURA

Evans, T. (2007): *Changing fortunes of the EU poultry industry*, Poultry International, September 2007

Gajčević, Z., Škrtić, Z., Kralik, G. (2006): „Utjecaj pojave influence ptica na konzumaciju peradarskih proizvod“, Krmiva, br. 48, 143-148.

Harris, C. (2007): *Top poultry companies in Europe*, Poultry International, September, 2007

Hudson, M.A., Vertin, J.P. (1985): „Income Elasticities for Beef, Pork and Poultry: Changes and Implications“, Journal of Food Distribution Research, September, 25-31

Janječić, Z. (2003): „Proizvodnja i potrošnja mesa peradi do 2030. godine“, Meso, br. 1

Wiebe van der Sluis (2005): „Polish industry expanding“, World Poultry, vol. 21, No 2

Perutnina Ptuj d.d. (2007): Letno poročilo 2006

Poslovni tjednik, 27.04.2007: Perutnina Ptuj - Pipo u šest godina udvostručila broj radnika

The Doux Group: Annual Report 2006

Zagrebačka burza: Izvješće javnog dioničkog društva KOKA d.d. za 2006. godinu

Zoran Grgić, Ph. D.

Head of the Department
Faculty of Agronomy, Department of Farm Management,
University of Zagreb

Lari Hadelan, B. S.

Junior researcher
Faculty of Agronomy, Department of Farm Management,
University of Zagreb

Vesna Očić, B. S.

Junior researcher
Faculty of Agronomy, Department of Farm Management,
University of Zagreb

Branka Šakić, B. S.

Assistant
Faculty of Agronomy, Department of Farm Management,
University of Zagreb

THE PERSPECTIVES OF THE CROATIAN POULTRY INDUSTRY

Summary

Poultry meat industry is one of the rare agribusiness segments where Croatia has achieved its self-sufficiency. Croatian poultry industry produces approximately 100.000 tones of poultry meat which is enough for the Croatian population consumption and for the export purposes as well. Poultry meat belongs to the group of the products whose consumption is increasing in accordance with population income growth. This is indicated by the coefficient of income elasticity which is higher than 1. Therefore, further poultry meat consumption increase in Croatia and the World can be expected. The largest Croatian poultry meat producers (KOKA and PIPO Čakovec) achieved a satisfied business performance even during the crisis in 2005 caused by Avian influenza. At the same time turkey meat producer Puris has achieved business loss. That indicates inability of management to acquire some larger market share on the poultry meat market. Financial analysis of KOKA approved better business performance compared with Slovenian producer Perutnina Ptuj and, in a term of relative business ratios, superior to ones of the largest European producer DOUX. In spite of the lower profitability of invested equity, which is generally typical for poultry meat industry, business results of KOKA indicates good company perspective within the market competition with the largest European producers.

Key words: poultry meat industry, export, perspectives

JEL classification: L69

